

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม The Development Approach of Small and Micro Community Enterprise Processing and Product Group Samut Songkhram Province.

กษมาพร พวงประยงค์*

Kasamaporn Pongprayong

นพพร จันทรนำชู**

Nopporn Chantaranamchoo

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพัฒนาและศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 280 คนและผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มจำนวน 8 คน ผลการวิจัยจากการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการบริหารองค์กร สามารถทำนายแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนร่วมกันได้ร้อยละ 76.70 และจากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ควรสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่าง สร้างการเรียนรู้ให้คนในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนนอกชุมชน แล้วนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับกลุ่มของตน พัฒนาช่องทางข้อมูลข่าวสาร โดยการจัดกิจกรรมเชื่อมโยง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลระหว่างกลุ่ม

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา/ วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The purpose of this research were to study factors that impact development level and study development approach of small and micro community enterprise processing and product group Samut Songkhram Province. The sample group were 280 small and micro community enterprise members in Samut Songkhram Province and key informant were 8 in Focus Group Discussion. The results showed from quantitative research that personal factors including age, status and degree of education has a different approach to the development of community groups, differences were statistically significant at the .05 level. External support factors, local wisdom factors and organization factors could be able to predict development approach of small and

* นักศึกษาปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

micro community enterprise with 76.70 % and from qualitative research that product were different. Create a learning community and as a learning community to outsiders. It was developed and applied to their group. Development channels of information. The activities are linked learn to share information between groups.

Keywords : Development Approach/ Community Enterprise

บทนำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2531 ประเทศไทยได้มีการเปิดเสรีทางการเงิน และมีการเข้ามาของเงินลงทุนจากต่างประเทศจำนวนมาก ส่งผลให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูง จนเกิดภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ที่นำไปสู่วิกฤตทางการเงินและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ทำให้สังคมไทยต้องทบทวนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยการกลับไปหารากฐานเดิมที่คนจำนวนมากยอมรับ คือ ภาคเกษตรกรรมและชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542: 20-21) ซึ่งการพัฒนาความสมดุลของชุมชนในกระบวนการพัฒนาชนบทของรัฐ จะต้องมียุทธศาสตร์ชุมชน มีฐานภูมิปัญญาและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ประยุกต์เข้ากับสภาพสังคม มีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างชนบทและเมือง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เท่าเทียมกัน ด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการปรับตัวตามกระแสภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชุมชน โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นของกลุ่มภาคเกษตรกรรมมาผสมผสานกับการพัฒนาสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า วิสาหกิจชุมชน ที่สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (พิทยา ว่องกุล, 2541: 42-57) วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นกระบวนการสร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า เพื่อการพึ่งพา

ตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548: 4) ในปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ เกิดการพึ่งตนเอง เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดอย่างสมดุล เป็นทางเลือกที่สำคัญในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะชนบท ที่ผสมผสานการผลิตในภาคเกษตรกรรม ภาคพาณิชย์กรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการด้วยการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ได้หล่อหลอมให้ทุกคนซึมซับถึงการพึ่งพาตนเองและนำองค์ความรู้ไปใช้ในการผลิตถ่ายทอดให้กับสังคม ตลอดจนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต ชุมชนสามารถจัดการความรู้ภายในชุมชน รวมไปถึงการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะการเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้รู้ศักยภาพของตนเอง ได้ค้นพบทุนที่มีอยู่ในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ และเจตคติที่ดีต่อชีวิตและสังคม (นรินทร์ สังข์รักษา, 2551: 4) สมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีวิสาหกิจชุมชนประเภทการผลิตสินค้าและบริการอีกหลายชนิดที่ประกอบกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายแบบธรรมชาติ ตามวัฒนธรรมของสังคมชนบทที่มีวิถีชีวิตของชุมชน ลักษณะเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านความรู้และเทคโนโลยี ปัก戟การผลิต และการบริการ โดยมีหน่วยงานภาคีภาครัฐ เข้ามาส่งเสริมสนับสนุน

ความรู้ และเทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ปัจจัยการผลิต การบริการ และเงินทุน เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (วันชัย คนงาม และคณะ, 2550: 1) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยและแนวทางการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนประเภทกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากเป็นกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนที่มีจำนวนมากที่สุด มีความเข้มแข็งของกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมจากผลการดำเนินงานอย่าง เป็นขั้นตอน รวมไปถึงการจัดโครงสร้างองค์กรมากกว่า กลุ่มอื่นๆ มีการรวมตัวของสมาชิก และมีส่วนร่วม ในการทำงาน มีการสร้างผลิตภัณฑ์จากการแปรรูป จากวัตถุดิบและทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนสร้าง กิจกรรมต่างๆ ให้กับชุมชน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เข้าสู่ใน ระดับมาตรฐาน การขยายกิจกรรมต่างๆ เชื่อมโยงให้ กลายเป็นเครือข่ายแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริงทั้ง ภายในและภายนอก เสริมสร้างระบบการจัดการองค์กร ชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง ตลอดจนการสร้างควมมี ส่วนร่วม สามารถพึ่งพาตนเอง และนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษา ระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูป และผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม 2) เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม การแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัด สมุทรสงคราม อาศัยการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed

Method Research) ประกอบด้วย

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการเก็บข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ ในจังหวัด สมุทรสงคราม โดยการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูล

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการนำผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ มาสร้าง เป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจ ชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล หลัก

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นสมาชิกในกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัด สมุทรสงคราม จำนวน 68 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 1,104 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาได้จากการสุ่มตัวอย่าง แบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 280 คน ดังนี้

1. การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อกำหนดขนาดตัวอย่าง จากตัวอย่างที่ได้จากตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ในการคำนวณขนาดตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดตัวอย่าง 56 กลุ่ม

2. การแบ่งสัดส่วนการเก็บข้อมูลโดยแบ่ง ตามชั้นตามอำเภอ (Stratified Sampling) ได้แก่ อำเภอเมือง 21 กลุ่ม อำเภออัมพวา 13 กลุ่ม และ อำเภอบางคนที 22 กลุ่ม

3. ทำการสุ่มเลือกตำบลในแต่ละอำเภอ ให้ได้ตามการแบ่งสัดส่วนใน 3 อำเภอ โดย การจับสลาก อำเภอละ 6 ตำบล รวมทั้งหมด 18 ตำบล

4. เมื่อแบ่งสัดส่วนการเก็บกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลแล้วทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 5 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 8 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ แบ่งเป็นปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และตำแหน่ง

2) ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุน

3) ปัจจัยการบริหารองค์กร ได้แก่ ด้านคณะกรรมการกลุ่ม ด้านสมาชิกกลุ่ม ด้านการจัดการกลุ่ม และด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม

4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ด้านกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายการผลิต

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ การพัฒนาด้านองค์ความรู้ และการพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งวิธีคำนวณค่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ส่วนที่สองนำผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ มาสร้างเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม มีโครงสร้างคำถามปลายเปิด เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นหญิงจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 64.64 และเพศชาย จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 35.36 ส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 36.07 มีสถานภาพสมรส จำนวน 134 คน

คิดเป็นร้อยละ 47.86 คน ระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 31.79 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 51.43

ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยการบริหารองค์กร และปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อาชีพหลัก และตำแหน่งที่แตกต่างกันมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่แตกต่างกัน

ขณะที่อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยการบริหารองค์กร ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปรที่นำเข้ามาสมการ พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการบริหารองค์กร สามารถร่วมกันทำนายแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ร้อยละ 76.70

ปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ คือ วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบและเทคโนโลยีในการผลิตไม่เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ คือ อยากให้ภาครัฐหรือ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลให้คำปรึกษาและข้อแนะนำด้านการผลิต การตลาด การบัญชี

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน พัฒนากลุ่มไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการปรึกษาหารือ ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงาน ใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก และ ควรพัฒนา สร้างสรรค์ มีการจัดการเงินทุนภายในกลุ่มอย่างเหมาะสม ปัจจัยการบริหารองค์กร ผู้นำควรมีทักษะความสามารถ มีความรับผิดชอบต่องานและหน้าที่ เอาใจใส่สมาชิกในกลุ่ม สมาชิกก็ควรมีความชำนาญ ความสามัคคี มีการจัดการภายในกลุ่มให้ชัดเจน มีกฎ มีขั้นตอน มีการประชุมวางแผนงาน มีสวัสดิการเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้อยู่เสมอ ควรศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก รัฐควรช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์ ทักษะความรู้ การศึกษาดูงาน การเชื่อมโยงติดต่อกับกลุ่มเครือข่ายทั้งในและนอกจังหวัด ทำให้มีแหล่งวัตถุดิบ แหล่งความรู้ ขยายตลาดและช่องทางการจำหน่ายได้มากขึ้น

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่าง ปรับปรุงให้มีคุณภาพ และควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ให้คนในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนนอกชุมชน แล้วนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับกลุ่มของตน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยการบริหารองค์กร ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก

1.1 ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน

ด้านการดำเนินงาน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านการดำเนินงานที่มากที่สุด คือ กลุ่มใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของสุเมธ ตันติเวชกุล (2544, อ้างถึงในดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์, 2548: 20-21) กล่าวถึงลักษณะของวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งให้เกิดความพอเพียงในระดับกลุ่ม องค์กรเครือข่าย และชุมชนโดยรวมจากหลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูล นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกันพึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึงสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น สามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปด้วย

ด้านการผลิต พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตที่มากที่สุด คือ กลุ่มมีการจัดสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ สอดคล้องกับเสรี พงศ์พิศ และคณะ (2544) กล่าวว่าควรกำหนดมาตรฐานเพื่อรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตนให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการ

ด้านการตลาด พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาดที่มากที่สุด คือ กลุ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับสำนักงานมาตรฐานการศึกษา (2545: 14-15) กล่าวว่า การมีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์สามารถหาประสบการณ์และพิสูจน์ความสามารถ เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และมีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ธุรกิจชุมชนขนาดเล็กก็สามารถจะพัฒนาไปสู่การประกอบการธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ต่อไปได้

ด้านเงินทุน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านเงินทุนที่มากที่สุด คือ กลุ่มจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับมงคล จอมพันธ์ (2548) พบว่าข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่ม คณะกรรมการต้องจัดทำบัญชีแสดงฐานะการเงินกลุ่มให้เป็นปัจจุบันให้สมาชิกทุกคนทราบ และสมาชิกทุกคนต้องเห็นชอบในการแบ่งปันผลประโยชน์

1.2 ปัจจัยการบริหารองค์กร

ด้านคณะกรรมการกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารองค์กรด้านคณะกรรมการกลุ่มที่มากที่สุด คือ คณะกรรมการกลุ่มมีความซื่อสัตย์สุจริต สอดคล้องกับกรมการพัฒนาชุมชน (2545) ที่กล่าวว่าผู้นำกลุ่มควรมีความเข้มแข็ง มีทักษะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชยัน มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และเป็นที่ศรัทธาของสมาชิก

ด้านสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารองค์กรด้านสมาชิกกลุ่มที่มากที่สุด คือ สมาชิกกลุ่มมีความสามัคคีในการดำเนินงาน สอดคล้องกับดวงเดือน สมวัฒนศักดิ์ (2548: 24-25) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ที่อยู่ด้วยความรักสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเมตตา ความเอื้ออาทร ร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ

ด้านการจัดการกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารองค์กรด้านการจัดการกลุ่มที่มากที่สุด คือ กลุ่มมีกระบวนการวางแผนการดำเนินงานจัดการกลุ่มได้ดี สอดคล้องกับศิริพร พงศ์ศรีโรจน์ (2540, อ้างถึงใน อุทัย ปริญาสุทธินันท์, 2544: 6-8) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การปฏิบัติการสำเร็จลุล่วงไปตามนั้น โดยการวางแผนมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นงานสิ่งแรกที่ต้องทำก่อน เป็นสิ่งที่ทำให้งานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป็นงานที่กระจายอยู่ทุกระดับชั้นของหน่วยงานและเป็นสิ่งที่ทำให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก การบริหารองค์กรด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มที่มากที่สุด คือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน สอดคล้องกับกรมการพัฒนาชุมชน (2545) ได้กล่าวว่าด้านกระบวนการดำเนินงาน สมาชิกควรมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจและลงทุน

1.3 ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่มากที่สุด คือ กลุ่มใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะต่างๆ ในชุมชน สอดคล้องกับวิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 19-20) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้พื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มากที่สุด คือ กลุ่มตระหนักถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับอังกุล สมคะเนย์ (2535: 46-50) ได้กล่าวว่าศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านของหมู่บ้านต่อการดำรงชีวิต ซึ่งก็คือผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นเฉพาะกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชน หรือท้องถิ่นนั้นๆ

1.4 ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก

ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็น

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนจากภายนอกด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐที่มากที่สุด คือ กลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านความรู้ในการผลิต สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2548 อ้างถึงใน ดวงสมร พุฒนิมิต, 2549: 13-17) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า ให้กลไกของรัฐสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานเทคโนโลยีในการพัฒนาและประกอบการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีการส่งเสริมการเรียนรู้ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนทุกระดับ ทุกประเภท โดยให้การฝึกอบรมทางวิชาการในประเด็นเฉพาะต่างๆ โดยให้มีการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายการผลิตพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การสนับสนุนจากภายนอกด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายการผลิตที่มากที่สุด คือ กลุ่มมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ สอดคล้องกับณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542: 124-136) กล่าวว่า ปัจจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ในการปฏิบัติต่อกันทั้งทางบวกและทางลบ ปฏิสัมพันธ์ทางบวกเช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานร่วมมือ ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมและสร้างสรรค์ความสำเร็จ ในทางตรงกันข้าม ปฏิสัมพันธ์เชิงลบย่อมทำให้เกิดความระมัดระวัง เรียนรู้ และต่อรอง เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลด้านลบมากเกินไป

2. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์

2.1 การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์

พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลาง การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ที่มากที่สุด คือ ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของลูกค้า สอดคล้องกับนิรินทร์ สังข์รักษา (2551: 68) ได้กล่าวถึงการกำหนดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า ควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจและความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

2.2 การพัฒนาด้านองค์ความรู้

พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาด้านองค์ความรู้ที่มากที่สุด คือ จัดกิจกรรมบูรณาการส่งเสริมองค์ความรู้ภายในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสนธยา พลศรี (2550: 157) กล่าวว่า การเรียนรู้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน เพราะการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนในลักษณะของการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แท้จริงของชุมชน องค์ความรู้นี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของทุกคนในชุมชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชน เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนทำให้เกิดกลุ่มองค์กรในชุมชนและขยายเป็นเครือข่ายกิจการเรียนรู้ ทั้งภายในชุมชนและกับชุมชนต่างๆ ซึ่งเป็นการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

2.3 การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่มากที่สุด คือ มีข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของกรมส่งเสริมการเกษตร (2548 อ้างถึงใน ดวงสมร พุฒนิมิต, 2549: 13-17) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า ให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจ

ชุมชนสัมพันธ์ มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในระดับตำบลและระหว่างตำบล ในพื้นที่ที่มีประเด็นและความสนใจร่วมกัน พัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่ระดับตำบลถึงระดับชาติ เชื่อมโยงเครือข่ายทั้งประเทศให้มีการพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศ

3. การเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพศ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามที่มีเพศแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประกอบไปด้วยทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีการดำเนินงานและแสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมีปัจจัยเสริมอื่นๆ เป็นสิ่งจูงใจร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ ธีระวัชร ภูระธีระ (2548: 73) พบว่า สมาชิกที่มีเพศแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการจัดการธุรกิจชุมชนรายด้านทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน การผลิต การตลาด การเงิน การบริหารจัดการ และการควบคุมและประเมินผลโดยรวมไม่แตกต่าง

อายุ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุไม่เกิน 30 ปี มีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และอายุ 41-50 ปี และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุ 31-40 ปี มีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุ 41-50 ปี ทั้งนี้

เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีอายุอยู่ในช่วงของวัยทำงาน มีประสบการณ์และวุฒิภาวะในการดำเนินงาน มีความสามารถ ความอดทน ความรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาต่างๆ สามารถพัฒนาและเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ได้ดี เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การทำงาน สอดคล้องกับธีระวัชร ธีระจรรูวัฒน์ (2552: 190) พบว่า ช่วงอายุที่ต่างกันส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโดยรวมแตกต่างกัน โดยผู้ประกอบการที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีความสามารถในการแข่งขันโดยรวมอยู่ในระดับที่เป็นโอกาสต่อธุรกิจ

สถานภาพ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามที่มีสถานภาพแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพโสดมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพสมรส และสถานภาพหม้าย/หย่า และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพสมรสมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีสถานภาพหม้าย/หย่า ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่มีสถานภาพโสดมีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ รวมไปถึงทักษะต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ และสถานภาพสมรสที่จะสามารถรับผิดชอบการดำเนินงานในการที่จะพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวหน้า สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

ระดับการศึกษา จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน โดยสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากกว่า

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการศึกษาเป็นแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ การศึกษาสามารถปลูกฝังให้ประชาชนเล็งเห็นถึงความสำคัญและยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นสอดคล้องกับวิธราชูธีระจารวัฒน์ (2552: 190) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจเรื่องเครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยวโดยรวมแตกต่างกัน

อาชีพอหลัก จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงครามที่มีอาชีพอหลักแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้คนมีการประกอบอาชีพต่างๆ มานาน จนเกิดการสั่งสมประสบการณ์ กระบวนการเรียนรู้จากอาชีพของแต่ละคน สามารถนำมารวมกลุ่มและพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ สอดคล้องกับอำมร รอดดำ (2551: 72) พบว่า อาชีพอหลักของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมด้านการจัดทำแผน ปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน กล่าวคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในด้านการจัดทำแผนปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชนเหมือนกันไม่ว่าจะมีอาชีพอหลักของครอบครัวเป็นอาชีพอใดก็ตาม

ตำแหน่ง จากการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงครามที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน จะมีแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดตำแหน่งภายในกลุ่มนั้น เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบได้อย่างชัดเจน ไม่เกิดความซับซ้อน แต่ทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกลุ่มหรือสมาชิก

กลุ่มก็สามารถที่จะแสดงความคิดเห็น แสดงทัศนคติได้ มีส่วนร่วมในทุกๆกิจกรรมได้ สอดคล้องกับณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542: 124-136) กล่าวว่า ด้านระบบบุคลากร ในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะไม่มีสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรที่เป็นลูกจ้างมีน้อย บุคลากรของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกและกรรมการ การสั่งการ การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษจึงไม่มีความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในด้านระบบบุคลากร จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและสมาชิก มีสัจจะ คุณธรรม และความเสียสละ

4. ปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการบริหารองค์กรสามารถทำนายแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนร่วมกันได้ร้อยละ 76.70 ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงครามได้รับการสนับสนุนจากภายนอกเป็นอย่างดี ทั้งหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มเครือข่าย โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุนติดต่อสื่อสารในด้านต่างๆ ทั้งกระบวนการผลิต การเงิน การตลาด การเรียนรู้ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถบริหารจัดการภายในองค์กรจากคนในชุมชนและแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์จากภูมิปัญญาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก สอดคล้องกับนรินทร์ สังข์รักษา (2551: 68) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐบาลให้การสนับสนุนในการจัดตั้งการประกอบการการตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2544,

อ้างถึงใน ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์, 2548: 20-21) กล่าวว่า การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น สามารถเสาะแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง คือ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการบริหารองค์กร สอดคล้องกับณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542: 124-136) กล่าวว่า ปัจจัยด้านผู้นำ มักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพความมีบารมี มีความรู้ มีฐานะเป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้ วิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมักจะอยู่ภายใต้การนำของบุคคลเหล่านี้ วิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดยคณะบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน การระดมทุนจะง่าย กิจการขยายตัวได้รวดเร็ว มีความมั่นคง และโอกาสประสบผลสำเร็จสูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ควรพัฒนาด้วยการนำเทคโนโลยีการผลิตมาช่วยพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์มากขึ้น เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

2. จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาองค์ความรู้ รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะใหม่ๆ ควรมีการศึกษาดูงานกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ โดยจัดรวมกลุ่มในแต่ละตำบล เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ของสมาชิกกลุ่มภายในตำบลเดียวกันและรับความรู้ใหม่ๆ จากการศึกษา ดูงาน เพิ่มศักยภาพในการประกอบการมากยิ่งขึ้น

3. จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ร่วมสนับสนุนผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ ของเครือข่าย หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนช่วยเหลือโดยการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าด้วยกัน ให้ผลิตภัณฑ์จากจังหวัดใกล้เคียงมาจำหน่ายร่วมกับผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนภายในจังหวัด

4. จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภายนอก ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กลุ่มได้รับการสนับสนุนในการจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดหาและเชื่อมโยงตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น สร้างศูนย์กลางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ประจำจังหวัด

5. จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภายนอก ด้านการสนับสนุนจากเครือข่ายการผลิต รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกเครือข่าย ควรทำการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งกลุ่มการผลิตสินค้าและกลุ่มการให้บริการให้เป็นเครือข่ายแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างแหล่งเรียนรู้ทางบริบททางสังคมและชุมชน วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนผ่านข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ได้รับและแลกเปลี่ยนความรู้กันได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อการเทียบเคียง (Benchmarking) ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ต่างๆ

2. ควรมีการศึกษาวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

เพื่อพัฒนารูปแบบของการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

3. ควรมีการศึกษาในรูปแบบของการพัฒนามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน

4. ควรมีการศึกษาวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยให้คนในชุมชนร่วมในขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสะท้อนถึงความคิดเห็นของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและปัญหาด้านต่างๆ ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2545). “หนังสือที่ มท. 0417/ว 2466 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.” ม.ป.ท. 4 พฤศจิกายน.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). **วิสาหกิจชุมชน**. กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). **ธุรกิจชุมชนเส้นทางที่เป็นไปได้**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์. (2548). **เอกสารวิชาการ เรื่อง วิสาหกิจชุมชน สำนักส่งเสริมและการเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดชัยนาท**. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ดวงสมร พฤษภูมิกุล. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองรีร่วมพัฒนา อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี**. สำนักส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรเขตที่ 2 จังหวัดราชบุรี. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ธีระวัชร ภูระธีระ. (2548). **การบริหารจัดการธุรกิจชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานหวายบ้านบุหม ตำบลเมืองที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีรารุช ธีระจารูวัฒน์. (2552). **แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ประเภทร้านค้าของที่ระลึกและคมนาคมขนส่งในเขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2551). **รายงานการวิจัยเรื่อง ผลดีของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- พิทยา ว่องกุล. (2541). **ธุรกิจชุมชนกับการสร้างฐานเศรษฐกิจมั่นคง เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องเศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกในการพัฒนาประเทศ วันที่ 6 - 9 สิงหาคม 2541**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- มงคล จอมพันธ์. (2548). **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหลักสอง ตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร, รายงานวิจัย.** สำนักงานเกษตรกรจังหวัดสมุทรสาคร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วันชัย คนงาม และคณะ. (2551). **การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม, รายงานวิจัย.** สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. (2547). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ. (2544). **วิสาหกิจชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.
- สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานมาตรฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. (2545). **การจัดการธุรกิจชุมชนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ และการประเมินโครงการ ตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.** กรุงเทพมหานคร: ศรีสยาม พรินท์แอนด์แพคเกจ จำกัด.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). **สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา.** ม.ป.ท.: สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.
- อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2544). **การจัดการและแนวทางการพัฒนาสหกรณ์โคนมในการเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ : ศึกษากรณีสหกรณ์โคนมน้ำพอง จำกัด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น.** การศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อำมร รอดดำ. (2551). **การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหาร จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.